MJØSBYEN

Attraktive steder og grønne reiser

Bolk 2: Hvordan?
Prioriterte utviklingsområder
Jomar Lygre Langeland, Mjøsbyen/Civitas

MJØSBYEN

Attraktive steder og grønne reiser

Kvaliteter i Mjøsbyen

Om byer i Mjøsbyen

- Byer og bysentrum med alle funksjoner
- Byer med urbane kvaliteter
- Universitetsby
- Bygdebyer

- Byer som er samferdselsknutepunkt
- Stasjonsbyer – Intercity, Dovrebane, Rørosbane, Gjøvikbane
- Byer med god kollektivdekning

- Sykkelbyer – Hamar, Brumunddal, Gjøvik, Lillehammer

Om næring og industri i Mjøsbyen

Nærings- og industriområder:

- Raufoss næringspark med 3000 industri og kompetansearbeidsplasser
- Grindalsmoen og Grundsetmoen (Elverum)
- Olrud – Trehøringen – Nydalen (Hamar)

Landbruk:

- Nasjonalt viktige kulturlandskap
- Store jordbruks- og skogbrukskommuner nasjonalt
- Store industribedrifter som videreforedler landbruksprodukter – både jordbruks- og skogbruksprodukter

Om utdanning og forskning i Mjøsbyen

- Terningen Arena i Elverum – høyskolesenter og næringsklynge for helserelatert virksomhet
- NTNU Gjøvik
- Fagskolen i Innlandet (Gjøvik)
- Honne – Landbrukets kursinstitutt
- Høyskolen i Innlandet HINN – Campus Lillehammer, Hamar, Elverum
- Forsvarets ingeniørskole Jørstadmoen
- Cyberforsvaret med tilknyttet klynge av IKT-bedrifter
- Norges toppidrettsgymnas
- Nansenskolen

Om pilotprosjekt i Mjøsbyen

- Ydalir i Elverum – klima- og miljøvennlig boområde – ZEN (Zero Emission Neighbourhoods)
- Skjerven Industriområde i Gjøvik – BioSMART industripark, samarbeid med NTNU

Om naturkvaliteter i Mjøsbyen

Store vassdrag:

- Glomma og Gudbrandsdalslågen
- Mjøsa med sidevassdrag

Fjellområdene:

- Vintersportsdestinasjoner
- Har gitt grunnlag for utvikling av attraktive områder for fritidsboliger

Om kultur i Mjøsbyen

Nasjonalt viktige museer:

- Norsk Skogmuseum og Glomdalsmuseet
- Maihaugen
- Lillehammer kunstmuseum
- Norsk vegmuseum

Arrangementsregion – musikk, idrett m.m.

Sportsanlegg av regional, nasjonal og internasjonal betydning

MJØSBYEN

Attraktive steder og grønne reiser

Ulike typer utviklingsområder og kriterier for å velge disse

Flerkjernet region og flerkjernet utvikling i byklynger

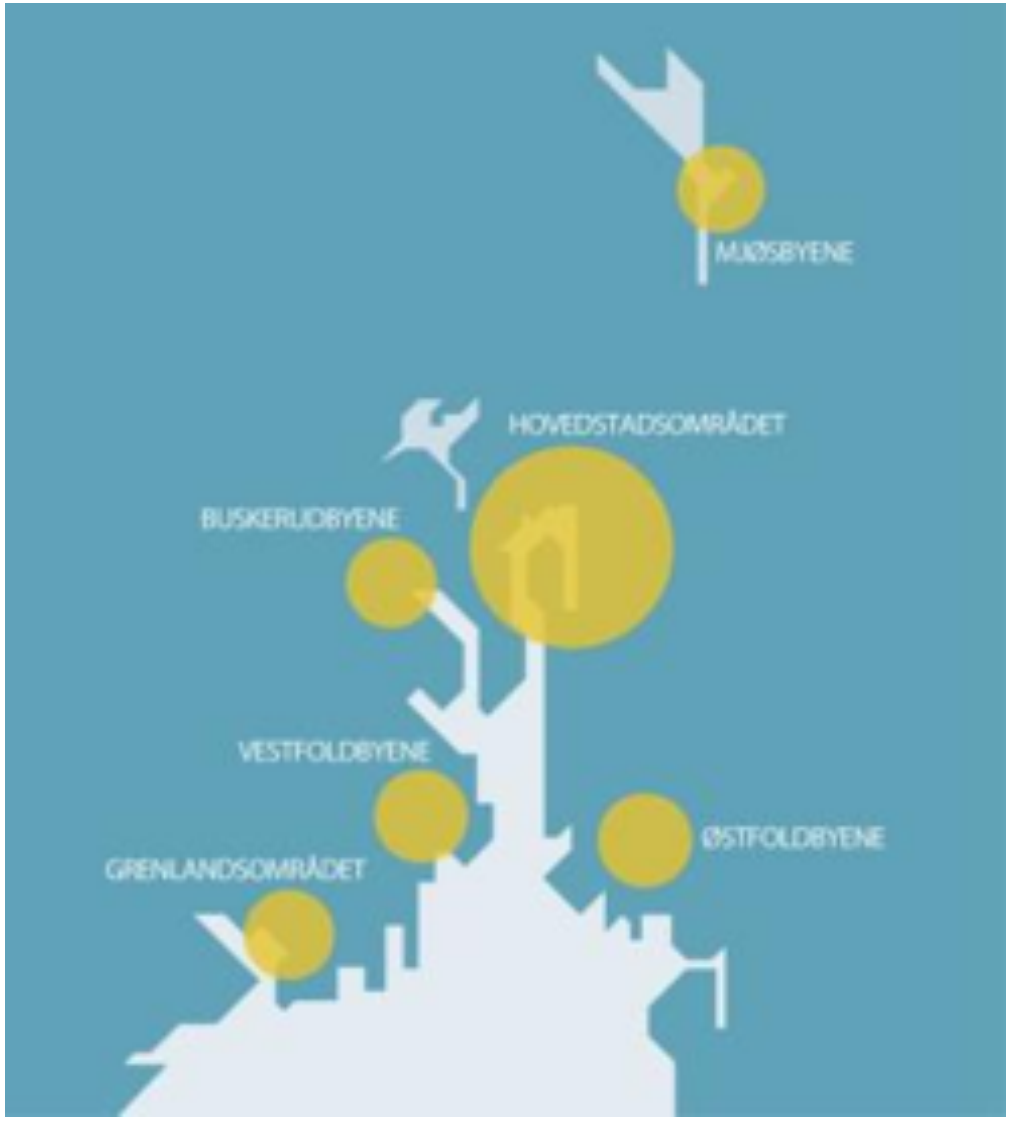

Østlandssamarbeidet og Samarbeidsalliansen Osloregionen:

- Flerkjernet utvikling som støtter opp under en videre utvikling av bo- og arbeidsmarkeds-regionene.
- En forutsetning for en slik utvikling er at byene i ”klyngene” ligger tett nok til å fungere som felles bo- og arbeidsmarkeder og at byene er store nok til å utvikle grunn-leggende service- og tjenestetilbud for bedrifter og bosatte.

Flerkjernet region og flerkjernet utvikling i byklynger

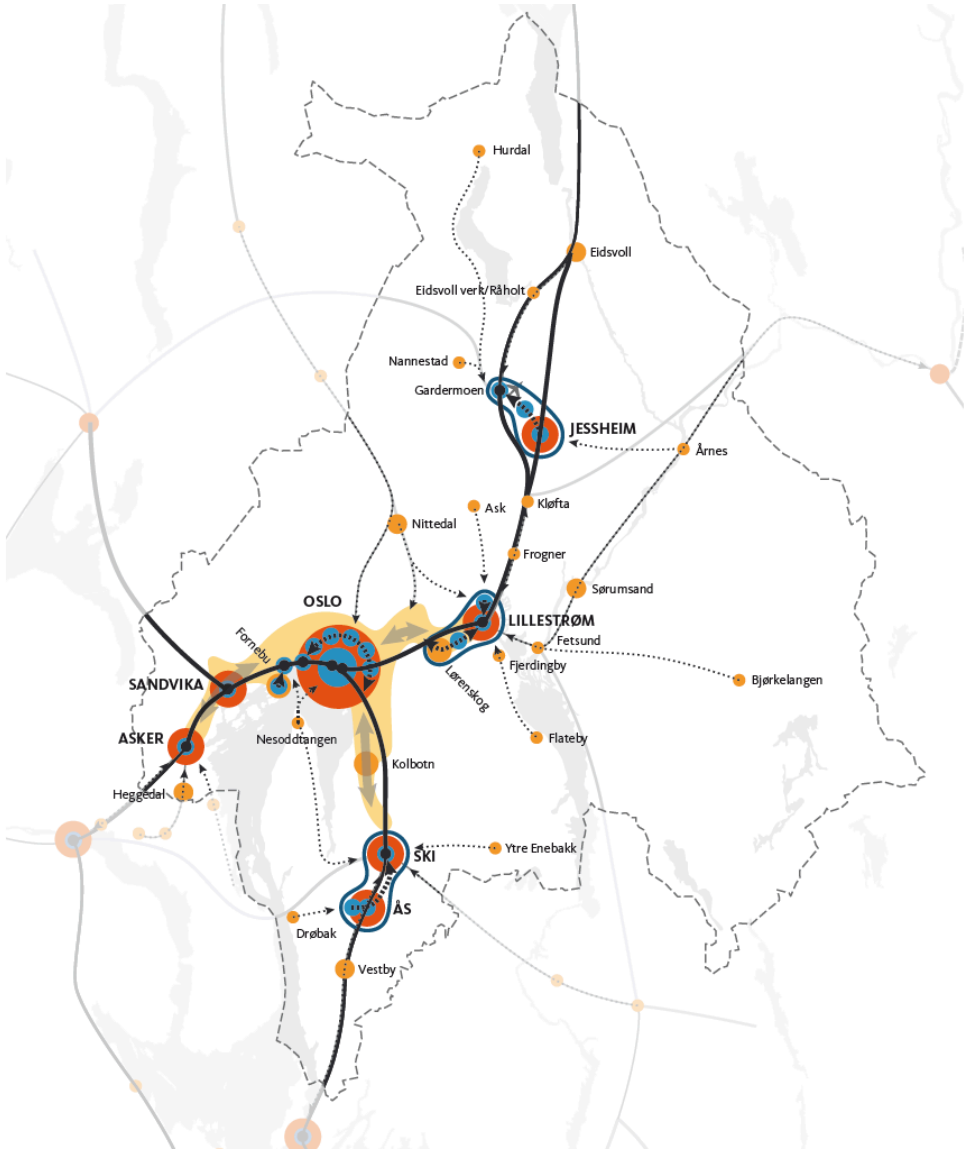

Østlandssamarbeidet og Samarbeidsalliansen Osloregionen:

- Flerkjernet utvikling som støtter opp under en videre utvikling av bo- og arbeidsmarkeds-regionene.

- En forutsetning for en slik utvikling er at byene i ”klyngene” ligger tett nok til å fungere som felles bo- og arbeidsmarkeder og at byene er store nok til å utvikle grunn-leggende service- og tjenestetilbud for bedrifter og bosatte.

MJØSBYEN

Tetthet fremmer vekst

- Tette bo- og arbeidsmarkedsregioner er viktige kilder til vekst
- Transaksjonskostnader blir lavere
- Bedrer grunnlaget for spesialiserte virksomheter – og mangfold
- Skaper grunnlag for «nye» næringer

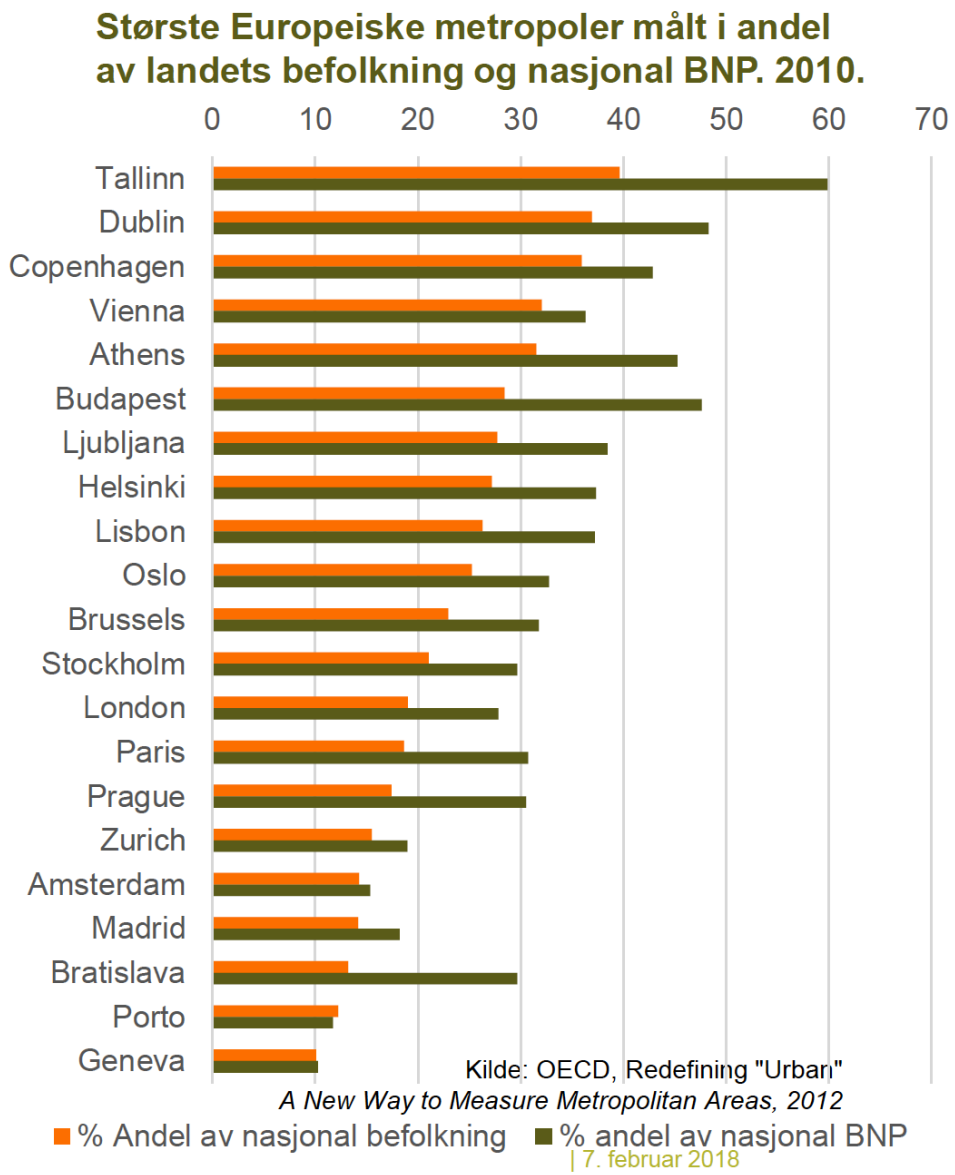

Kilde:
Samfunnsøkonomisk Analyse

Hver for oss er vi for små og for få

Utbyggingsmønster

MJØSBYEN

Attraktive steder og grønne reiser

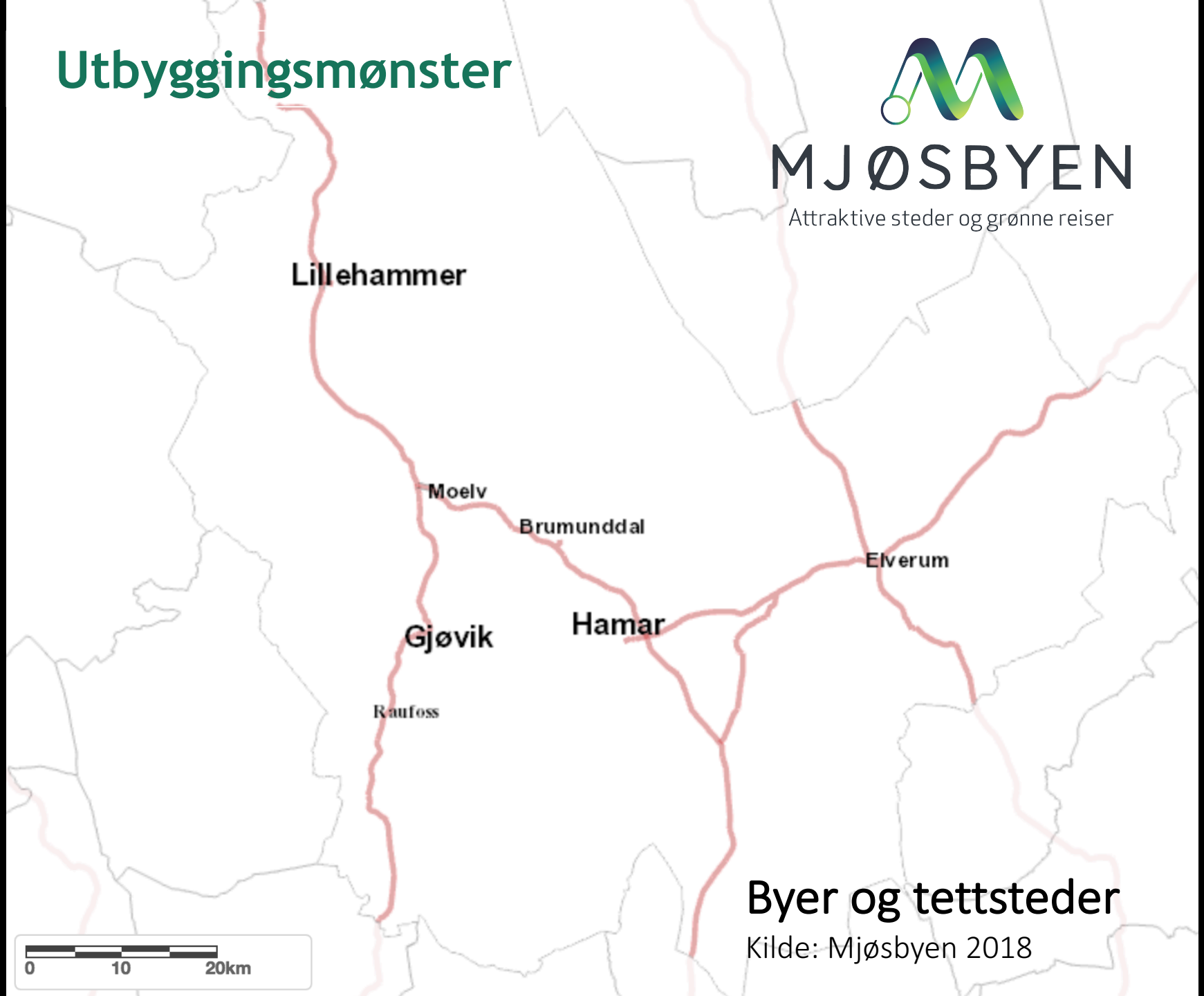

Byer og tettsteder

Kilde: Mjøsbyen 2018

Hver for oss er vi for små og for få

Utbyggingsmønster

MJØSBYEN

Attraktive steder og grønne reiser

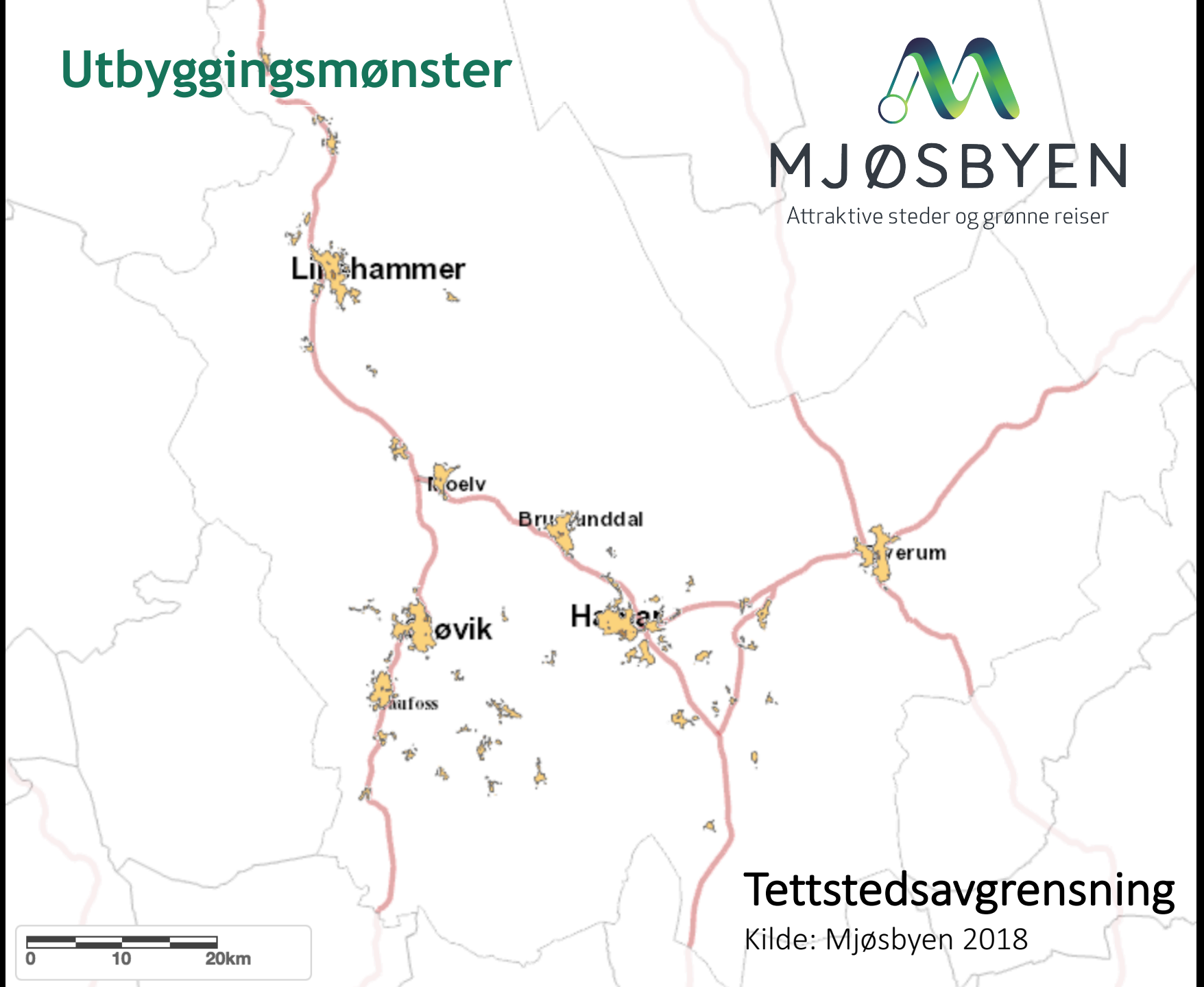

Tettstedsavgrensning

Kilde: Mjøsbyen 2018

Begrenset grunnlag for næring, handel, service, kultur, fritid, tjenester, utdanning

Begrenset attrak-tivitet og byliv

Til dels store avstander

MJØSBYEN

Hvor kommer befolknings-veksten framover?

Hvor kommer befolkningsveksten framover?

- Der de bor i dag
- Der de finner jobb
- Der det er godt å bo
- Der det er kult å bo

07.02.2018

SA

Kilde: Samfunnsøkonomisk Analyse

Oversikt over tettsteder i Mjøsbyen etter bosatte

Tettsted	Areal av tettsted (km²) 2017	Bosatte 2017
Hamar	13,80	27324
Lillehammer	11,14	20400
Gjøvik	12,56	20112
Elverum	11,12	14877
Brumunddal	7,10	10006
Raufoss	6,75	7315
Bekkelaget (Ottestad)	3,29	6347
Moelv	3,93	4239
Stange	2,06	3024
Løten	1,88	2805
Kapp	1,96	2055
Granrudmoen (Hafjell)	2,21	2004
Vingnes	0,95	1534
Biri	1,99	1507
Lena	1,38	1179
Reinsvoll	1,13	1035
Skreia	1,18	1020
Bybrua	0,78	1010
Ilseng	1,06	951
Tretten	1,16	843
Ådalsbruk	0,72	771
Bøverbru	0,66	769
Jørstadmoen	0,87	756
Ingeberg	0,44	752
Løiten brænderi	0,73	740
Eina	0,72	732
Fåberg	0,51	689
Kolbu	0,63	661
Romedal sentrum	0,49	596
Nordlia	0,42	596
Vingrom	0,59	592
Gata	0,59	539
Slemsrud	0,40	516
Tangen	0,56	506

Ulike typer prioriterte utviklingsområder

1. **Regionale byer** – Styrke regionale byer og arbeidsplasskonsentrasjoner. De regionale byene skal ta en høy andel av veksten og få en sterkere rolle i regionen.
2. **Regionale områder for arbeidsplassintensive virksomheter** – Styrke regionale byer og arbeidsplasskonsentrasjoner. Utvikle områder for større arbeidsplassintensive virksomheter som er konsentrerte, tar utgangspunkt i sine konkurransefortrinn, og er lett tilgjengelige i det regionale kollektivsystemet.
3. **Prioriterte tettsteder** - Prioritere utvikling av noen/et begrenset antall tettsteder. Utvikles med sikte på å være sentrum for hele kommunen eller et større geografisk omland. De utvikles konsentrert, med gode lokale tilbud og med et kollektivtilbud som gir god tilgjengelighet på tvers til de regionale byene.
4. **Utenfor prioriterte tettsteder -** Opprettholde gode og stabile bomiljø, og begrense vekst til det som er nødvendig for å oppnå dette. Utvikling utenfor prioriterte vekstområder bør skje innenfor allerede etablerte byggeområder, og det bør også her legges til rette for en utvikling som bygger opp under kollektivtransport, sykkel og gange.
5. **Regionale næringsområder** for plasskrevende virksomheter – lager, logistikk, industri
6. **Regionale reiselivsdestinasjoner** – med nye transportkonsept

Mulige kriterier for prioriterte utviklingsområder

1. **Antall utviklingsområder.** Det bør være et begrenset antall prioriterte utviklingsområder – fordi det er nødvendig med et visst antall bosatte og arbeidsplasser for å skape grunnlag for et styrket tilbud av handel, servicetilbud og tjenester som gagner hele regionen.

2. **Antall bosatte** – og potensial for videre vekst har betydning for å velge et prioritert sted.

3. **Antall sysselsatte** – og potensial for videre vekst har betydning for å velge et prioritert sted.

4. **Flerfunksjonalitet** - Dvs bør være et sted med flerfunksjonell sammensetning med både boliger, arbeidsplasser, handel, service, tjenester, kulturtilbud, osv. Fordi da kan man nå mange daglige gjøremål til fots eller med sykkel på det enkelte sted.

5. **Kollektivknutepunkt med regionalt kollektivtilbud til andre prioriterte utviklingsområder,** fortrinnsvis togstasjon som også gir mulighet til innpendling fra Oslo og Akershus, sekundært busstilbud som sikrer god frekvens på reiser mellom prioriterte utviklingsområder i Mjøsbyen.

6. **Godt vegnett. 7. Fleksibelt mobilitetstilbud, 8. Annet**

MJØSBYEN

Strategi med prioriterte utviklingsområder

Prioriterte vekstområder

- Regionale byer
- Prioriterte tettsteder
- Regionale områder for arbeids-plassintensive virksomheter
- Regionale reiselivsdestinasjoner
- Regionale næringsområder

Prinsipper for videreutvikling av transportsystem

- Knytte regionale byer og arbeidsplass-konsentrasjoner tettere sammen
- Knytte de prioriterte lokale tettstedene tettere til regionale byer og kollektivknutepunkt

Dagens og planlagt transport-infrastruktur

- Jernbane (dobbeltspor og enkeltspor)
- Hovedveinett (europaveier, riksveier og de viktigste fylkesveiene)

Skissen som ble vist på samlingen var ikke et forslag, men et grunnlag for drøftingene i grupper. For å unngå misforståelser om dette, fjernes derfor kartskissen fra oppsummeringen.

OBS: Ikke et forslag, men et drøftingsgrunnlag

Regional areal- og transportstruktur

Spørsmål til drøfting i grupper

1. **Ulike typer prioriterte utviklingsområder.**
   Er dere enig i valget av de 6 ulike typene utviklingsområder som vi må ha strategier for? Begrunn svaret, evt foreslå foreslå alternativer.

2. **Kriterier for valg av ulike typer utviklingsområder.**
   Hvilke kriterier bør legges til grunn for valg av ulike typer prioriterte utviklingsområder. Er det f eks ulike kriterier som bør gjelde for ulike typer utviklingsområder? Ta gjerne utgangspunkt i de nevnte kriteriene 1-8 i presentasjonen og suppler gjerne med egne forslag.

3. **Innspill til konkrete forslag til prioriterte utviklingsområder,** jfr kartskisse som diskusjonsgrunnlag. Begrunn forslagene med kriterier.

Regionale byer

Strategi: Styrke regionale byer og arbeidsplasskonsentrasjoner. De regionale byene skal ta en høy andel av veksten og få en sterkere rolle i regionen.

Hvorfor:

- Byer er viktig når det gjelder jobbskaping særlig innen privat tjenesteyting (såkalt «høykompetansearbeidsplasser», typiske kontorbedrifter), som er en næringsgruppe i vekst. Bymiljø og godt tilbud innen kollektivtransport og andre tilbud, samt samlokalisering med andre bedrifter er lokaliseringskriterier for den type næring.
- Det er en klar sammenheng mellom høy gang-/ sykkel- og kollektivandeler i områder med høy befolkningstetthet og med et visst befolkningsgrunnlag. Dersom man skal nå målet om nullvekst i personbiltrafikk må en stor andel av veksten komme i byene.
- Et visst tilbud av handel, tjenester etc. krever et visst befolkningsgrunnlag. Å styrke de stedene som allerede har et godt utgangspunkt vil gi grunnlag for et bedre tilbud, som vil komme hele regionen til gode. Levende bymiljøer med høy bokvalitet, godt kulturtilbud etc. er viktig for å tiltrekke den arbeidskraften bedriftene etterspør.
- De regionale byene bør ha en sentral rolle i både regionalt og lokalt kollektivsystem slik at det er (relativt) enkelt å komme dit både fra det lokale omlandet og fra de andre regionale byene/hele regionen.

Regionale byer

Prinsipper for utvalg: I utgangspunktet de større byene i området som har størst potensial for å utvikles som byer og fungere som regionsentre i sitt omland. Det vil si at folk reiser dit fra omlandet både for arbeidsplasser, og tilbud innen handel, service, bevertning, offentlige tjenester, kultur osv. Det er naturlig å ta utgangspunkt i de byene som fungerer som regionsentre i dag. Byene bør ligge på et regionalt jernbanestopp (her er IC-stopp i en særklasse), og være sentralt punkt i buss-systemet både lokalt og regionalt.

Regionale områder for arbeidsplassintensive virksomheter

Strategi: Styrke regionale byer og arbeidsplasskonsentrasjoner. Utvikle områder for større arbeidsplassintensive virksomheter som er konsentrerte, tar utgangspunkt i sine konkurransefortrinn, og er lett tilgjengelige i det regionale kollektivsystemet.

Hvorfor:

- Det er ikke hensikten å hindre vekst og tilrettelegging for arbeidsplasser andre steder. Alle kommuner skal kunne legge til rette for næringsutvikling med utgangspunkt i sine fortrinn, og etter prinsippene om rett virksomhet på rett sted. Men hele regionen tjener på at man lykkes med større arbeidsplasskonsentrasjoner og næringsmiljøer noen steder. Kompetansenæringene ønsker ofte å ligge i nærheten av hverandre. For å lykkes er det avgjørende å ta utgangspunkt i eksisterende kunnskapsmiljøer og stedenes fortrinn, og utnytte lokalisering av offentlig virksomhet. Det er svært krevende å bygge opp nye områder for «høykompetansearbeidsplasser».
- Regionale områder for arbeidsplassintensive virksomheter er definert i kartet, fordi flere aktører må samarbeide om tilrettelegging over tid. Det gjelder f.eks. transporttiltak, men også at større offentlige arbeidsplassintensive virksomheter lokaliseres hit, for å bidra til å bygge opp kompetansemiljø!

Regionale områder for arbeidsplassintensive virksomheter

Hvorfor, fortsettelse:

- Et av de viktigste lokaliseringskriteriene for «kompetansenæringer» er tilgang på kompetent arbeidskraft. Bedre tilgjengelighet gir større arbeidsmarked. Mulighet for at de ansatte kan reise kollektivt er viktig for at bedriftene skal være attraktive.
- Større arbeidsplassintensive virksomheter som henvender seg til et regionalt arbeidsmarked, bør kun ligge der de er lett tilgjengelige med kollektivtransport fra hele regionen, dersom de ikke skal bli bilbasert. Det vil si ligge tett på regionale jernbaneknutepunkt, som også er sentrale i det lokale/regionale bussnettet.
- Moderne kompetansebedrifter ønsker ofte å ligge i nærheten av andre tilbud, som handels- og servicetilbud og bevertning. Et stort innslag av arbeidsplasser er også viktig for å få til gode flerfunksjonelle sentrumsområder med aktivitet over døgnet og godt kundegrunnlag til handels- og servicenæringen. «Monofunksjonelle» kontorparker blir svært ofte bilbasert, fordi man også må besøke andre steder for å få gjort daglige ærend.

Prinsipper for utvalg: I utgangspunktet sentrum i de regionale byene, tett på jernbane- og bussknutepunkt. For øvrig steder der det er betydelige kompetansemiljøer i dag, enten private eller offentlige, som man kan videreutvikle og der det kan være interessant for flere å lokalisere seg.

Prioriterte tettsteder

Strategi: Prioritere utvikling av noen/et begrenset antall tettsteder. Utvikles med sikte på å være sentrum for hele kommunen eller et større geografisk omland. De utvikles konsentrert, med gode lokale tilbud og med et kollektivtilbud som gir god tilgjengelighet på tvers til de regionale byene. Det legges til rette for at hoveddelen av veksten som ikke skjer i de regionale byene, kommer her.

Hvorfor:

- Et handels- og tjenestetilbud som er godt nok til å dekke daglige behov, krever i følge utredning (i forbindelse med Regional ATP for Oslo og Akershus), et befolkningsgrunnlag på 8-10.000 innbyggere («kritisk masse»). Vekst i områder med små tettsteder er et begrenset gode som bør konsentreres til etter eller få steder og ikke spres på mange.
- Å prioritere utvikling av noen steder gir høyere vekst for disse stedene, som legger grunnlag for bedre lokale tilbud av handel, tjenester, kultur- og fritidstilbud, og dermed flere lokale arbeidsplasser. Flere kan gå og sykle til daglige gjøremål, som igjen gir en enklere hverdag og bedre folkehelse. Flere folk gir grunnlag for bedre kollektivtilbud, og bedre tilgjengelighet for alle. Med konsentrert vekst øker muligheten for at kollektivtilbudet kan få så godt kundegrunnlag at det kan bli konkurransedyktig med bil.

Prioriterte tettsteder

Prinsipper for utvalg: Minst ett sted i hver kommune, i noen tilfeller to. De stedene som har høyest potensial for å få et tilstrekkelig befolkningsgrunnlag til å få et handels- og servicetilbud med et visst nivå, og et konkurransedyktig kollektivtilbud. Noen tettsteder prioriteres spesielt. Dette er steder som har en gunstig plassering i det regionale kollektivsystemet og som samtidig har stort arealpotensial, vekstkraft og/eller stedskvalitet. For å bidra til ønsket utvikling forventes det at det legges til rette for en høyere vekst her enn i de andre prioriterte tettstedene, og at kollektivtilbudet prioriteres tilsvarende.

Utenfor prioriterte byer og tettsteder

Strategi: Opprettholde gode og stabile bomiljø, og begrense vekst til det som er nødvendig for å oppnå dette. Utvikling utenfor prioriterte vekstområder bør skje innenfor allerede etablerte byggeområder, og det bør også her legges til rette for en utvikling som bygger opp under kollektivtransport, sykkel og gange.

Hvorfor:

- Vi sparer grønne arealer ved å fortette, videreutvikle dagens byer og tettsteder med høy arealutnyttelse, og begrense spredt utbygging. Noe landbruksareal vil gå med til utbygging rundt byene og de større tettstedene, men høyere tetthet i utbyggingen og sterkere vern mellom byene og tettstedene, gjør at vi totalt sett bygger ned mindre matjord og regionale naturverdier. (Utenfor prioriterte vekstområder bør jordvern o.l. prioriteres foran vekst.)
- Mindre tettsteder med stabile og gode nærmiljø er en positiv ressurs for regionen. Det gir de som ønsker det muligheten til å velge en annen type bomiljø enn det byene og de større tettstedene kan tilby. Nærservice, turisme, landbruks- og andre stedsrelaterte næringer tilfører også de mindre tettstedene viktige samlingspunkt og arbeidsplasser. Det kan en del steder være ønskelig å legge til rette for noe utbygging for å utnytte eksisterende sosial og teknisk infrastruktur eller for å unngå lokal befolkningsnedgang. Det bør åpnes for noe slik «vedlikeholdsvekst» utenfor prioriterte vekstområder.

Utenfor prioriterte byer og tettsteder

- En mer konsentrert utvikling i de prioriterte vekstområdene innebærer lavere boligvekst andre steder, men må ikke nødvendigvis bety nedgang i folketall i de mindre tettstedene og bygdene. Utbygging i prioriterte byer og tettsteder i nærheten, som møter lokal etterspørsel etter leiligheter, kan indirekte bidra til å opprettholde befolkningen i de mindre tettstedene. Ved flytting frigjøres eneboliger og småhus for barnefamilier, og eksisterende skoler og barnehager får påfyll av flere barn. Et forsterket befolkningsgrunnlag og styrket sentrumsutvikling i prioriterte tettsteder i naboområdet vil også kunne gi kortere vei til et godt service- og tjenestetilbud for bosatte i de mindre bygdene.

MJØSBYEN

Attraktive steder og grønne reiser